REICHMANN
ANTIKVARIER AB

S:t Eriksparken
med
Rödabergsskolan

KULTURMILJÖUTREDNING

2014-12-19

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

S:t Eriksparken
med
Rödabergsskolan

Kulturmiljöutredning

Beställare: SISAB
genom Sebastian Porras, Erfator
Projektledning AB.

Datum: 2014-12-19

Reichmann antikvarier AB
Ekensbergsvägen 75
169 31 SOLNA

Tel: 08-734 07 90
E-mail: postmaster@reichmann.se

Utförd av: Ansvarig, sakkunnig avseende kulturvärden Claes Reichmann och Zaiga Zalkalns, praktikant, Nackademin ROT13

Omslagsfoto: S:t Eriksparkens norra del med Rödabergsskolan bakom träden.

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

Innehåll

Inledning ... 4
Bakgrund ... 4
Omfattning ... 4
Planerade åtgärder ... 4
Kulturhistoriskt skydd ... 4
Riksintressen för kulturmiljölagen ... 4
Gällande detaljplan ... 6
Sammanfattning - kulturvärdesanalys ... 7
Kulturhistoriskt värde ... 9
Siktlinjer ... 10
Gröna samband/stråk ... 11
Känslighetsanalys - Park ... 13
Känslighetsanalys – Gaturum ... 15
Historik ... 20
Områdesbeskrivning ... 24
Parkmark ... 25
Skolgården och skoltomten, Flygmaskinen 2 ... 29
Skolgårdens befintliga byggnader ... 30
Källor ... 35
Planer, ritningar, handlingar ... 35
Tryckta källor och litteratur ... 35

Samtliga fotografier är tagna av Reichmann antikvarier AB 2014, där ej annat anges

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

Inledning

Bakgrund
Uppdraget omfattar Rödabergsskolans skolgård och S:t Eriksparken i Stockholm, som underlag för en ny detaljplan.

Undersökningen har utförts på uppdrag av SISAB. Den syftar till att kartlägga de kulturhistoriska värdena och redovisa dessa i ett kunskapsunderlag som kan inspirera i gestaltningsarbetet samt ligga till grund för en konsekvensanalys.

Omfattning
Utredningsområdet omfattar skolans tomt samt S:t Eriksparken. För att tydliggöra de värden som finns på platsen innefattar analysen en bakgrundsbeskrivning med avsikt att sätta in den enskilda miljön i ett vidare sammanhang.

Planerade åtgärder
En ny skolbyggnad ska uppföras på Rödabergsskolans skoltomt och delvis på nuvarande parkmark. Förslaget innebär att befintlig tillbyggnation från 1990-talet rivs och ersätts med en större nybyggnad.

Kulturhistoriskt skydd

Stockholms Stadsmuseums kulturhistoriska klassifieringskarta, med aktuell fastighet markerad

Riksintressen för kulturmiljölagen
Gränsar till kärnvärdesområdet Röda Bergen, kv Motorn och kv Vingen.

Riksintresseområde för kulturmiljövården (AB 115). Motiveringen för Stockholm innerstad med Djurgården lyder *" Storstadsmiljö präglad av funktionen som landets politiska och*

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

administrativa centrum sedan medeltiden och de mycket speciella topografiska och kommunikationsmässiga förutsättningarna för handel, samfärdsel och försvar. Utvecklingen inom stadsplane- och byggnadskonsten har fått särskilt tydliga uttryck med alla epoker från medeltiden till nutid väl representerade… Residensstad, domkyrko- och universitetsstad samt viktig sjöfarts- och industristad. (Stiftsstad, Skolstad).”

I uttrycket för riksintresset bedöms följande stycken vara av särskilt intresse *” 1900-talets stadsbyggande och bebyggelseutveckling. Lärkstaden, Diplomatstaden, Birkastan, Röda Bergen, Kungsgatan och andra miljöer som återspeglar stadsplanering och bebyggelseutvecklingen under århundradets inledande årtionden. Terränganpassade planer, storgårdskvarter, men även fullföljandet av den äldre rutnätsstaden. Parkanläggningar och grönska, innerstadens koloniträdgårdar.(…) De tydligt avläsbara "årsringarna" i stadsväxten. Stenstadens tydliga yttre gräns. Stadssiluetten med den begränsade hushöjden där i stort sett bara kyrktornen och offentliga byggnader tillåtits höja sig över mängden. Byggnader och miljöer med anknytning till konstnärliga verk och historiska personer.”*

Kv Motorn och Vingen samt Röda Bergen utgör två av de värdekärnor som definierar riksintresset Stockholms innerstad. I Ulrika Honauers ***PM: Att tillgodose kulturvärden och utveckla stadsmiljön i områden av riksintresse*** som är utgivet av Stockholmsstad - Stadsbyggnadskontoret, formuleras1900-talets bostadsområden med följande stycke: *”Med det tidiga 1900-talet politiska förändringar ökade det från offentligt håll understödda bostadsbyggandet. Den kooperativa bostadsproduktionen tog fart. Under 1910- och 1920-talen tillkom nya områden i stenstaden som utformades med friare planformer, relativt låg bebyggelse, gator som följde topografin och ofta med gemensamma gårdar utan bebyggelse.(…)”*

Vidare beskrivs värdekärnorna kv Motorn och Vingen samt Röda Bergen:

- *Kvarteren **Motorn** och **Vingen** ligger i norra Vasastaden och uppfördes i slutet av 1910-talet. De är ett tidigt exempel på kooperativt byggande med kommunalt stöd och visar hur man ville lösa bostadsbristen genom goda bostäder till rimliga priser i omsorgsfullt gestaltade miljöer. Bebyggelsen med gårdar och allmänna platser har stort kulturvärde att bevara. Befintliga stadsplaner kan behöva kompletteras med hänsyn till de kulturhistoriska värdena.*

- ***Röda Bergen** är innerstadens största miljö som helt präglas av 1910- och 1920- talets stadsbyggnadsidéer. Ett grundläggande drag är att byggnaderna följer terrängen och att gatorna är vinklade för att uppnå en intim närmiljö. I planen reglerades var prydnadsgavlar skulle anordnas och att gårdarna skulle vara öppna och planterade. Röda Bergen är en mycket attraktiv bostadsmiljö av stort kulturhistoriskt värde. Befintliga planer kan behöva kompletteras med hänsyn till kulturvärdet.*

Fornlämningar
Inga fornlämningar berörs.

Biotopskydd/naturvård
Ej inventerad.

Kulturhistorisk klassificering enligt Stockholms stadsmuseum
Rödabersskolans huvudbyggnad och skoltomt med granitstensmurar är klassad som grön av Stockholms stadsmuseum. Det innebär att stadsmuseet rekommenderar att ändringar av

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

bebyggelsen ska prövas mot Plan- och bygglagens krav på varsamhet och förbud mot förvanskning, enligt kap § 8:13, 8:17. Eventuellt även § 2:6 om planläggning.

Detaljplan från 1989

Gällande detaljplan

Skyddsbestämmelser

q Kulturhistoriskt värdefull byggnad

q1 Byggnadens interiör och exteriör får ej förvanskas

Den befintliga skolbyggnaden har stort kulturhistoriskt värde (q). Interiören karakteriseras av en stor öppen ljusgård med ingång till klassrummens första våning via balkong. Byggnaden är försedd med en skyddsbestämmelse som innebär att exteriören och interiören inte får förvanskas (q1).

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

Gångvägen längs med Norra Stationsgatan ner mot Dannemoragatans slut

Sammanfattning - kulturvärdesanalys

S:t Eriksparken med Rödabergsskolan har betydande miljöskapande värden, med sitt väl synliga läge vid infarten från norr och Uppsalavägen. Parkens gröna växtmaterial, kraftiga höjdskillnader och synliga naturbergsytor utgör den första kontakten med staden från norr där passagen upp på S:t Eriksgatan med sitt gröna stråk av alléträd utgör en naturlig fortsättning.

S:t Eriksparken bedöms som relativt oförändrad från 1920-talet och utgör en representativ del av Rödabergsområdets stadsplanemönster. Parken kan därför sägas ha ett väsentligt stadsplanehistoriskt värde.

Med dess trafikutsatta läge, invid S:t Eriksgatan och Norra Stationsgatan, utgör parken en miljöskapande resurs som promenadstråk för gående på väg till och från Hagaparken. Parken har därför ett högt bruksvärde.

En studie av S:t Eriksparkens känslighet vid förändringar ger att stora delar av parken är antingen känslig eller mycket känslig. På grund av parkens form och begränsade yta medför även små förändringar relativt stora konsekvenser för upplevelsen av helheten.

Viktiga siktlinjer i stadsmiljön där S:t Eriksparken är betydelsefull utgörs av S:t Eriksgatans möte med Norra Stationsgatan samt Uppsalavägen.

Kvarteren som omger S:t Eriksparken är uppförda under tidig 1900-tal efter Hallmans stadsplanemönster. Gator följer topografin, bebyggelsen är relativ låg med dominerande

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

tegelarkitektur. Det välbevarade planområdet ger ett bebyggelsehistoriskt värde. Parken gränsar även till kärnvärdesområden kvarteren Motorn och Vingen samt Röda Bergen.

S:t Eriksparken utgör också en del av Vasastadens gröna stråk av parker, alléer och förgårdsmark.

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

Kulturhistoriskt värde

Dokumentvärden – Historiskt relaterade värden

- Låg förändringsgrad och tydlighet som del av Rödabergsområdets planområde ger högt stadsplanehistoriskt värde.

- Bebyggelsestrukturen som omger St Eriksparken som även ingår i PO Hallmans planområde är välbevarad vilket ger ett bebyggelsehistoriskt värde.

- S:t Eriksparken utgör även en representativ park för P O Hallmans parkideal.

- Parken har betydelse i ett stadsplanemässigt sammanhang - som del av ett grönt nätverk/stråk.

- Parken har betydelse som bärare av det biologiska kulturarvet för innerstadsmiljön.

- Rödabergsskolans byggnad har ett byggnadshistoriskt värde uppfört efter ritningar av ark. Paul Hedqvist.

- Botaniskt värde (växtinnehåll) kvarstår att analysera.

Upplevelsevärde - Estetiskt engagerande värden

- S:t Eriksparkens och Rödabergsskolans mycket synliga läge vid infarten från Uppsalavägen medför ett stort miljöskapande värde

- Parkens småskalighet och närhet till bebyggelse och trafik begränsar dess möjligheter till miljöskapande rum inne i själva parken. Här finns dock en tudelning där ytan vid Västmannagatan/S: Eriksgatan, respektive ytan invid Norra Stationsgatans östra del har skönhetsvärden och är viktiga för upplevelsevärdet

- Arkitektoniska värden finns representerade i Rödabergsskolans huvudbyggnad samt även i den i miljön väl inpassade byggnaden "Röde Orm"

- Konstnärligt värde finns i parken i form av Erik Grates skulptur "navigare nessese est"

Bruksvärde - nyttjande, användning

- Promenadstråk för Vasastadens gångtrafikanter på väg till och från Hagaparken med gångväg läns med gränsen till skolgården.

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

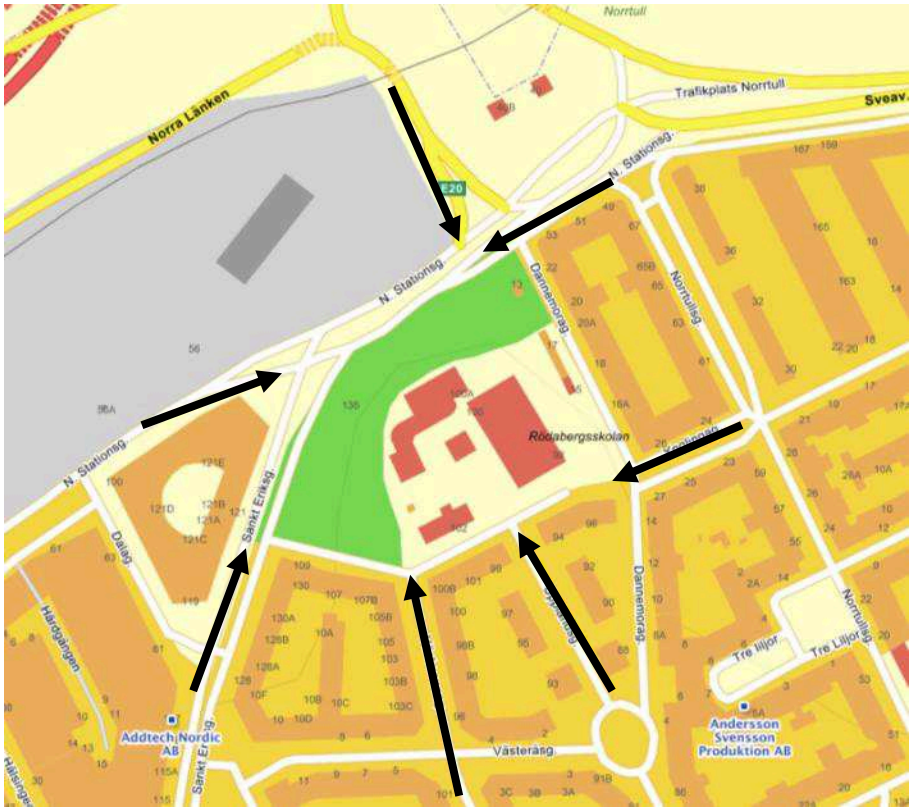

Kartan visar S:t Eriksparkens siktlinjer *Källa: www.eniro.se*

Siktlinjer

Många gator leder mot och förbi S:t Eriksparken vilket gör den viktig ur ett upplevelse-perspektiv då den präglar flera siktlinjer i stadsmiljön. De viktigaste bedöms vara de från S:t Eriksgatan, Norra stationsgatan samt Uppsalavägen.

Kommer man från söder på S:t Eriksgatan är kopplingen till S:t Eriksparken både visuellt och fysiskt betydelsefull. Allén leder fram till parken och man möts av en grön omgivning i form av stora gamla träd och böljande mark.

Upplevelsen av en grönskande park är även påtaglig när man kommer från öster eller väster på Norra Stationsgatan. De stora lövträden på den kuperade terrängen och vildvuxna sluttningarna skapar en känsla av en rik prunkande vegetation. Även om träden som är planterade längs med gatan i korsningen S:t Eriksgatan/Norra Stationsgatan inte lyckas dölja den ”dystra” hundrastgården dras blicken upp mot bergets höjdpunkt och trädkronorna.

Från Uppsalavägen ligger S:t Eriksparken som ett grönt fondmotiv med sin kuperade terräng och bergets naturliga form. Rödabergsskolans huvudbyggnad betonar den ursprungliga topografin och bildar ett viktigt landmärke i området när man kommer med bil och kör in mot Norrtull. Då de andra skolbyggnaderna är lägre, underordnar de sig parken, och byggnaderna är knappt synbara när trädens lövverk står i full blom.

Från Yngligagatan möts man av parkens branta bergsskärning och enstaka lövträd. Utöver trappan som leder upp till Upplandsgatan syns Rödabergsskolan tydligt när den tornar upp sig på bergshöjden.

När man kommer Västmannagatan fram mot parken skönjer man parkmarkens mjuka bearbetade form och stora lövträd. En asfalterad gångväg leder in i parken.

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

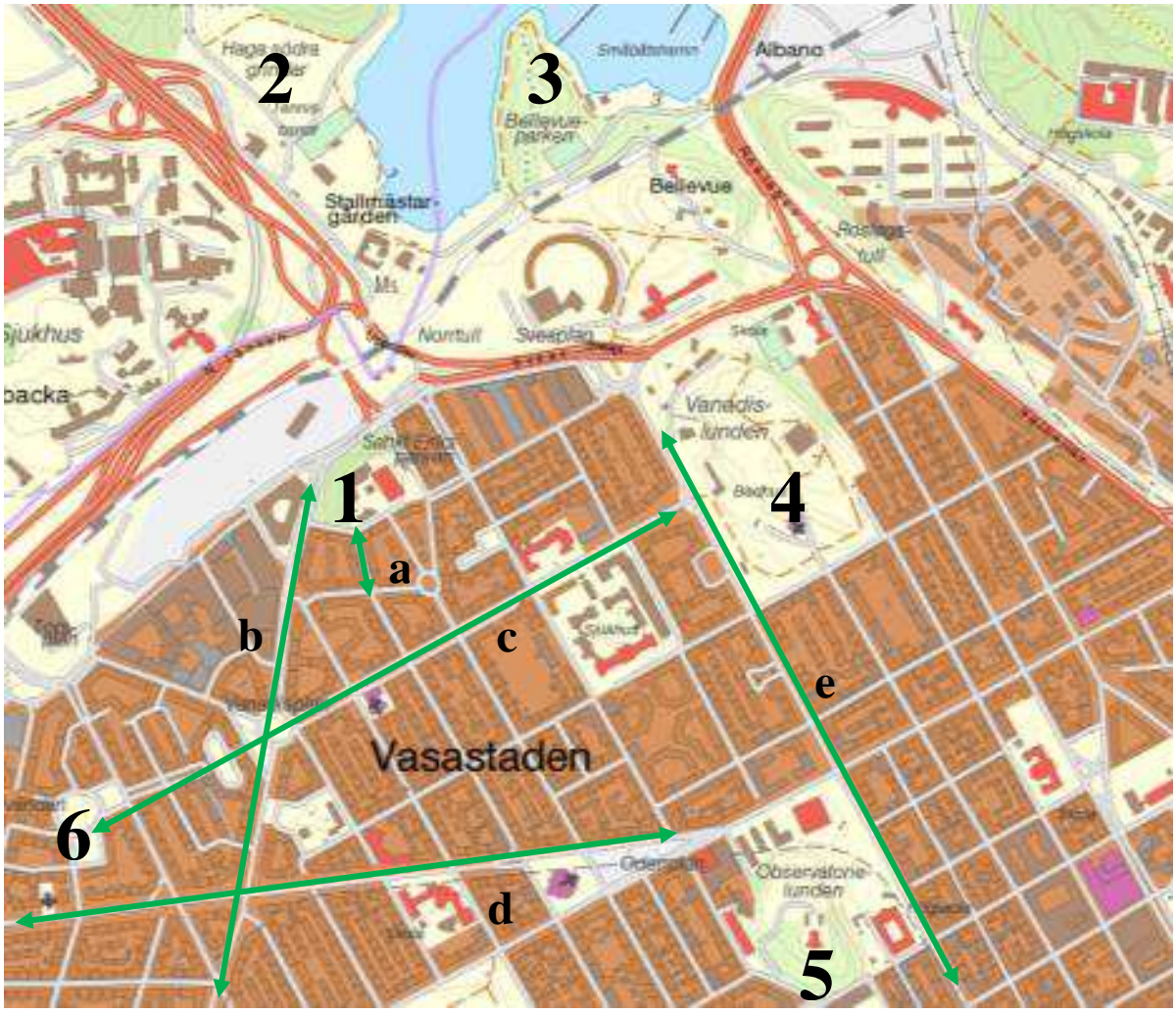

Illustrationen visar gröna stråk och parker i Vasastaden *Källa: www.lantmateriet.se*

Parker

1. *S:t Eriksparken*
2. *Hagaparken*
3. *Bellevueparken*
4. *Vanadislunden*
5. *Observatorielunden*
6. *Solvändan/Röda Bergen*

Gröna stråk

a. *Förgårdsmark längs Västmannagata*
b. *Det finns gröna stråk från Norrtull, längs S:t Eriksgatan via S:t Eriksparken, Vanadisplan och med flera små gröna platsbildningar fram till S:t Eriksplan*
c. *Stråk från Röda bergen via Vanadisplan och Vanadisvägen till Vanadislunden*
d. *Grönt stråk längs Karlbergsvägen fram till Odenplan*
e. *Via små gröna platser går ett stråk från Sveaplan längs Sveavägen fram till Observatorielunden*

Gröna samband/stråk

S:t Eriksparken är en del av en serie parkrum på Norrmalm som tillsammans med ett antal gröna stråk är viktiga för stadsbilden. Förutom för att öka människans trivsel så hjälper träd och annan grönska att tydliggöra karaktären i Norrmalm som är en del av Stockholms stenstad.

Som man kan konstatera på illustrationen ovan så visar den sammanhängande nätverk av gröna stråk i Hallmans stadsplanstruktur. Siffrorna anger stora parker medan bokstäverna anger gröna stråk.

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

Förgårdsmark längs Västmannagatan

Trädallén slutar tvärt vid korsningen S:t Eriksgatan/Västmannagatan

Förgårdsmarken längs Västmannagatan 103-105 binder visuellt binder samman gatan med S:t Eriksparken.

Trädallén som går längs S:t Eriksgatan mot Norrtull, leder fram till S:t Eriksparken men dock inbegriper inte allén själva parken då den slutar tvärt vid hörnet S:t Eriksgatan/ Västmannagatan men på andra sidan gatan fortsätter allén ner mot Norra Stationsgatan.

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

Ilustrationen visar på känsliga respektive tåliga områden i S:t Eriksparken

Känslighetsanalys - Park

Analysens syfte är att bedöma S:t Eriksparkens känslighet och pröva dess tålighet mot ändringar. På ett överskådligt och sammanfattande vis beskrivs vilka delar och egenskaper i området som är särskilt känsliga för förändringar respektive vilka delar som är mindre känsliga. Av illustrationen framgår vart de riktigt känsliga och tåliga delarna finns.

På grund av parkens avlånga form och relativt begränsade antal träd och gröna växtmaterial bedöms parken som helhet som känslig mot förändringar som medför minskad yta då även små minskningar får relativt sett stora konsekvenser.

Bedömningen sker i tre nivåer:

- Hög känslighet
- Känslig
- Tålig

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

1. Parkens största sammanhängande område är av hög känslighet då de engelska parkinslagen visar sig i form av böljande mark och sten i dagen. Här har man har en fri sikt ut till S:t Eriksgatan

2. Partiet längs S:t Eriksgatan har hög känslighet utifrån gatualléns gröna stråk. Parkens lövträd tar vid efter alléns slut och kopplingen till parken är både fysiskt och visuellt.

3. Området vid korsningen S:t Eriksgata/Norra Stationsgatan med entrén till bergrummet och rastgården är tålig, då den saknar koppling till parken. Vegetationen är oansenlig och atmosfären känns dyster, hela partiet uppfattas som en ”död yta”.

4. Denna del är känslig i den bemärkelsen då ytan används som kommunikationsstråk mellan de olika parkdelarna. Parkmarkerna sammankopplas med gångstråk.

5. Parkmarken längs Norra Stationsgatan visar bergets naturliga former och är kraftigt kuperad med rik vegetation. I siktlinjerna från både Norra Stationsgatan och Uppsalavägen spelar denna del av parken stor roll i upplevelsen av det gröna parkrummet.

6. Partiet där skolbyggnaden blickar ut över Haga och Brunnsviken är av hög känslighet. Skolan som tornar upp sig på bergets topp är ett viktigt landmärke när man kommer från Uppsalavägen in mot Norrtull. Skulpturen *”Navigare Necesse Est”* av Eric Grate som är står framför skolans norra gavel är en viktig utsiktspunkt då den utgör en av få allmänna platser med högt och fritt lägen i området. Skulpturen är synlig från Norra Stationsgatan.

7. Bergskärningen och garagebyggnaden längs med Dannemoragatan är ett område som bedöms som tålig. De branta bergskärningarna är otillgängliga och bedöms inte tillföra några kulturvärden som i jämförelse kan mäta sig med de i övrigt förekommande naturbergsformationerna.

8. Trappan från Dannemoragatan är utformad med trapplan av granit med smidesräcken och anpassas väl till topografin. Partiet är känsligt då det sammanlänkar den östra parkdelen med skolan och är ett viktigt och välbesökt kommunikationsstråk.

9. Skolgårdens entré från Upplandsgatan utgör ett område med hög känslighet. Den huggna granitstensmuren som inhägnar avsatsen vid entrén samt omgärdar stora delar av skolgården är från tiden då huvudskolbyggnaden uppfördes och visar på den ursprungliga avgränsningen mellan skola, gata och park.

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

Kartan visar de känsliga och tåliga gaturummen samt byggnadernas kulturhistoriska klassificering.
a. *Rödabergsskolans huvudbyggnad* ***b.*** *Förskola* ***c.*** *Kv Motorn och Vingen* ***d.*** *Kv Bälgen* ***e.*** *Kv Städet*
f. *S:t Eriksparken* ***g.*** *Röde Orm* ***h.*** *Kv Sländan*

Källa: www.stadsmuseet.stockholm.se

Känslighetsanalys – Gaturum

Gaturummets känslighet bedöms i tre nivåer:

- Hög känslighet
- Känslig
- Tålig

Stockholms stadsmuseums klassificering:

- Blå
  Fastighet med bebyggelse vars kulturhistoriska värde motsvarar fordringarna för byggnadsminnen i kulturmiljölagen

- Grön
  Fastighet med bebyggelse som har ett högt kulturhistoriskt värde och betyder att bebyggelsen är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt

- Gul
  Fastighet med bebyggelse som har positiv betydelse för stadsbilden och/eller har ett visst kulturhistoriskt värde

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

Området runt S:t Eriksparken är ett typsikt 1910-20-talsområde utfört efter Hallmans planmönster. Det är varierade kvartersformer i kuperad terräng med gröna rum och en gemensam park.

När rutnätstaden blev fullbygd under det tidiga 1900-talet började man bebygga bergen. Efter kontinentala förebilder introducerade P O Hallman ett planmönster med gator som följer terrängen och gatubredder som varierades av gestaltningsskäl. Trädplantering, grönska och markbeläggning utnyttjades medvetet i gatugestaltningen. Utmärkande för de Hallmanska områdena är homogena enklaver med en egen grönstruktur. Ofta finns även en gemensam park och planterade sammanhängande gårdsrum i området. Asfalt användes ofta för både gångbanor och körbanor inom Hallmanområdena.

Skolbyggnadernas exteriöra utformning (a, b och g) visar samhörighet med den övriga närmiljön, de har anpassats till tegelarkitekturen samt till parkens (f) topografi. Kv Städet (e) är uppförd i tegelarkitektur och kv Motorn och Vingen (c) har en urskiljbar tegelfasad bakom den slammade ytan. Trots att kv Bälgen (d) inte har en påtaglig tegelfasad på alla fasadsidor så är den ytbehandlad med en liknande rödbrun nyans som på kv Motorn och Vingen. Detta skapar en sammanlänkning mellan fastigheterna och området uppfattas som homogent. Däremot saknar kv Sländan (h) anknytning till tegelarkitekturen som finns i närområdet. Byggnaderna är slätputsade i olika kulörer.

Upplandsgatan: Hög känslighet.

På ena sidan gatan framträder Rödabergsskolan (a) och förskolan (b) med en granitstensmur som visar den ursprungliga avgränsningen mellan skoltomt, park och gata. Skolans byggnader bildar en u-formad innergård med en öppenhet mot Upplandsgatan. Enstaka träd är planterade längs med muren och vidare mot Västmannagatan. Även buskar är planterade framför förskolan. Man kan urskilja parken (f) bakom skolbyggnaderna. På andra sidan gatan ligger kvarteren Motorn och Vingen (c). Byggnaderna är relativt låga med slammade fasader i rödbrunt. På Upplandsgatan mellan kv Motorn och Vingen har man vid fasaderna kantavgränsande rabatter med träd och varierad växtlighet. Gatan och den rika vegetationen leder till upp till skolan och S:t Eriksparken. Upplandsgatan är smal och enkelriktad.

Passagen vid Rödabergsskolans östra fasad bedöms som *känslig* då det finns en närhet till skola och granitmur. Framför norra fasaden värderas miljön vara av *hög känslighet* pga. utsiktsplatsen med den inhägnade granitmuren format i en böljande form samt fasadens framträdande mittparti.

Byggnader:

a. Rödabergsskolans huvudbyggnad är från 1953 och av typen hallskola. Fasaden är av rött tegel med regelbunden fönsterindelning. Den är grönklassad av Stockholms stadsmuseum och har ett högt kulturhistoriskt värde. Hallskolan får varken interiört eller exteriört förvanskas. Byggnaden är även ett viktigt landmärke när man kommer från Uppsalavägen in mot Norrtull. Skolgården med den granitstenshuggna muren från 1953 som omgärdar stora delar av skolgården är också av hög känslighet.

b. Förskolebyggnaden från 1977 ligger indragen från gatan, bakom ett trästaket samt med relativ tät vegetation. Byggnaden är i två våningar och inordnar sig i parkens tegelarkitektur på ett naturligt sätt. Tegelfasaden är i en brun nyans.

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

c. Kv Motorn och Vingen är uppförda under 1910- och 20-talet efter P.O. Hallmans planer. De är Stockholms Kooperativa Bostadsförening (SKB) äldsta fastigheter. Båda kvarteren är blåklassade och ingår även i kärnvärdesområdet inom riksintresseområdet Stockholms innerstad med Djurgården. Kv Vingens gatufasader är slammad i rödbrunt med gulbruna lisener och även kv Motorn gatufasader är slammad i rödbrunt med lisener.

Västmannagatan: Känslig

Gaturummet gestaltas av S:t Eriksparken (f) som framträder med engelska parkinslag i form av böljande mark samt av kv Bälgen (d) som ligger på andra sidan Västmannagatan. Kv Bälgen är inordnad efter terrängen och utseendemässigt efter kv Motorn och Vingen. Byggnaden är 3 resp 5 våningar med slammade fasader i rödbrunt. Parken ger gatan en luftighet och öppenhet trots stängsel som inhägnar parken. I övrigt är gatan smal och enkelriktad för fordonstrafik.

Byggnader

d. Kv Bälgen som är grönklassad byggdes under 1920-talet åt SKB. Gatufasaderna är slammade i rödbrunt och i korsningen Västmannagatan/S:t Eriksgatan kan man urskönja tegelfasad bakom den slammade ytan.

S:t Eriksgatan: Hög känslighet

Gaturummet karaktäriseras av den breda allén som leder fram till S:t Eriksparken (f) samt av det ståtliga kv Städet (e). Byggnaden är uppförd i tegelarkitektur och har fasadutsmyckningar. Gatans bredd ger en luftighet och man har god sikt in i parken. I parken kan man bl.a. urskilja skolbyggnaden Röde Orm (g) med sin lågmälda arkitektoniska stil.

Byggnader:

e. Kv Städet byggdes 1920-1924. Byggnaden uppfördes som lagerlokal för AB Vin- och spritcentralen men används numera som kontorslokaler, restaurang och hotell. Arkitekten var Cyrillus Johansson (1884-1959). Byggnaden är blåklassad och är i fem våningar med rött fasadtegel med slammade fönsteromfattningar. Det finns vackra fasaddetaljer såsom förgyllda druvklasar som sitter i hörnen på det svängda takfallet och på ömse sidor av ekporten finns portalfigurer föreställande vilande lejon med ymnighetshorn respektive två tranor.

g. Skolbyggnaden ”Röde Orm” från 1993 är anpassad topografisk med sin låga höjd samt böljande former och den underordnar sig parken. Byggnaden är även utseendemässigt anpassad arkitektoniskt efter huvudskolbyggnaden med sitt röda fasadtegel och vita fönsteromfattningar.

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

Dannemoragatan: Tålig

Gatan ligger nedanför parkens bergsskärning som är beväxt med enstaka träd och annan växtlighet. Uppe på berget syns Rödabergsskolan (a) och dess granitstensmur. Längs med gatans bergsskärning finns en avlång och lågbyggt garagebyggnad samt parkeringsplatser mot parkytan i korsningen Dannemoragatan/Norra Stationsgatan. Återvinningsstationer är uppställda bredvid trappan som leder upp till Upplandsgatan. Mittemot bergsskärningen ligger kv Sländan (h) som inte har en anknytning till övrig tegelarkitektur. Gatan är enkelriktad och den har en viss bredd som ger luftighet.

Byggnader:

h. Kv Sländan består av flertalet olika fastigheter uppförda under 1900-talets första hälft. Arkitekturstilen skiljer dem åt och varje byggnad har en egen fasadfärg. Byggnaden mot Norra Stationsgatan är grönklassad men de resterande byggnader är gulklassade.

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

a.) Huvudskolbyggnaden från 1953 med rött fasadtegel. Huggen granitstensmur omgärdar skolgården.
b.) Förskolan från 1977 inordnar sig parkens tegelarkitektur. Tegelfasad i brun nyans.
c.) Kv Motorn, blåklassad och ingår i kärnvärdesområde Röda Bergen. Tegelfasaden skymtar fram bakom den rödbruna slammade ytan.
d.) Kv Bälgen, grönklassad. Gatufasaderna är slammade i liknande kulör som på kv Motorn och Vingen.
e.) Kv Städet, blåklassad byggnad i tegelarkitektur. Vackra fasaddetaljer såsom förgyllda druvklasar på hörnen i taket och portalfigurer föreställande vilande lejon.
g.) "Röde Orm" från 1993 anpassar sig arkitektoniskt till huvudskolbyggnaden och parkens topografi.
h.) Kv Sländan består av flertalet olika fastigheter uppförda under 1900-talet första hälft. Arkitekturstil och fasadfärg skiljer dem åt. Byggnaderna är både grön- och gulklassade. Bildkälla: www.hitta.se

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

S:t Eriksparken från Norra Stationsgatan, tidigt 1900-tal. Källa: Stockholms stadsmuseum, ”gråarken”

Historik

S:t Eriksparken anlades på 1920-talet i engelsk stil i samband med att de angränsande kvarteren bebyggdes enligt stadsarkitektens Per Olof Hallmans (1869-1941) planer. Hallman inspirerades av den österrikiske arkitekten Camillo Sitte (1843-1903) vars stadsplaner var medeltidsinspirerande och anpassade till terrängen. Sitte kritiserade sin samtids monotona stadsplanering med de räta gatumönster och de massiva hyreshusen med sina ohygieniska gårdsrum. Man kan tydligt se i Hallmans stadsplaner för t.ex. Röda Bergen och Lärkstaden att han låtit husen anpassas till terrängen och att parker, gårdar och gator har vävts samman med bebyggelsen.

I sina planer gällande kvarteren beläget vid S:t Eriksparken så hade Hallman föreskrivit stränga bestämmelser om högsta tillåtna byggnadshöjd och att endast små hus i liten skala skulle uppföras. Det fanns även reserverat en plats för en offentlig monumentalbyggnad i Upplandsgatan fond, dvs. kv Flygmaskinen, där nuvarande Rödabergsskolan ligger. Men monumentalbyggnaden uppfördes aldrig och årtionden senare, 1953, uppfördes Rödabergsskolan, f d Vasastadens kommunala flickskola, efter ritningar av arkitekten Paul Hedqvist (1895-1977). Hedqvist är en av landets främsta skolarkitekter då han ritat ett sextiotal skolor runt om i landet, bl.a. Fridhemsskolan och Gärdesskolan.

År 1977 uppfördes förskolebyggnaden som ligger placerad längs med Upplandsgatan och 1993 stod tillbyggnaden ”Röde Orm” färdigt. Båda byggnaderna är uppförda i tegelarkitektur och anpassar sig väl till parkens topografi.

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

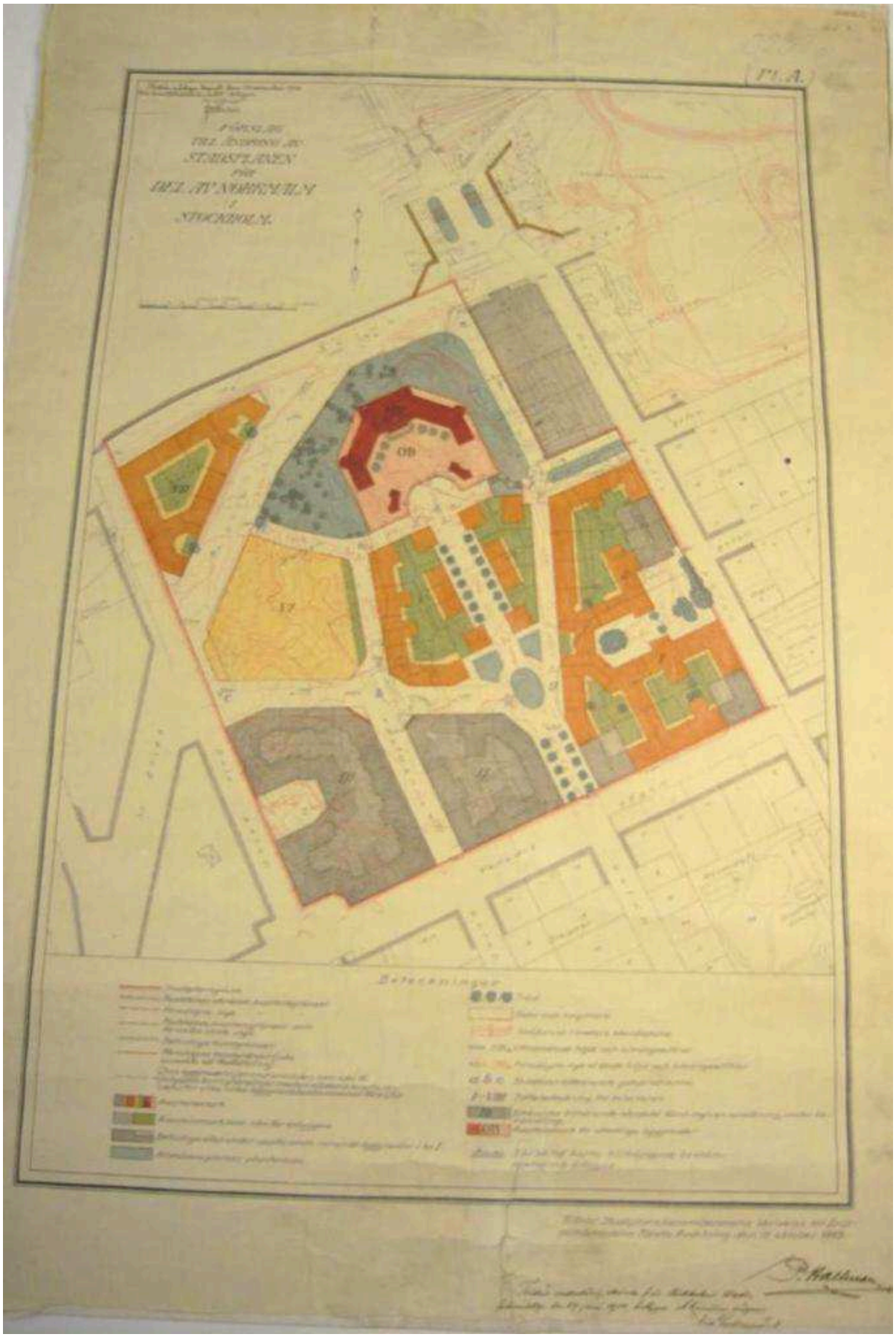

Hallmans stadsplan från 1914 med monumentalbyggnaden i S:t Eriksparken. Källa: Stadsarkivet.

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

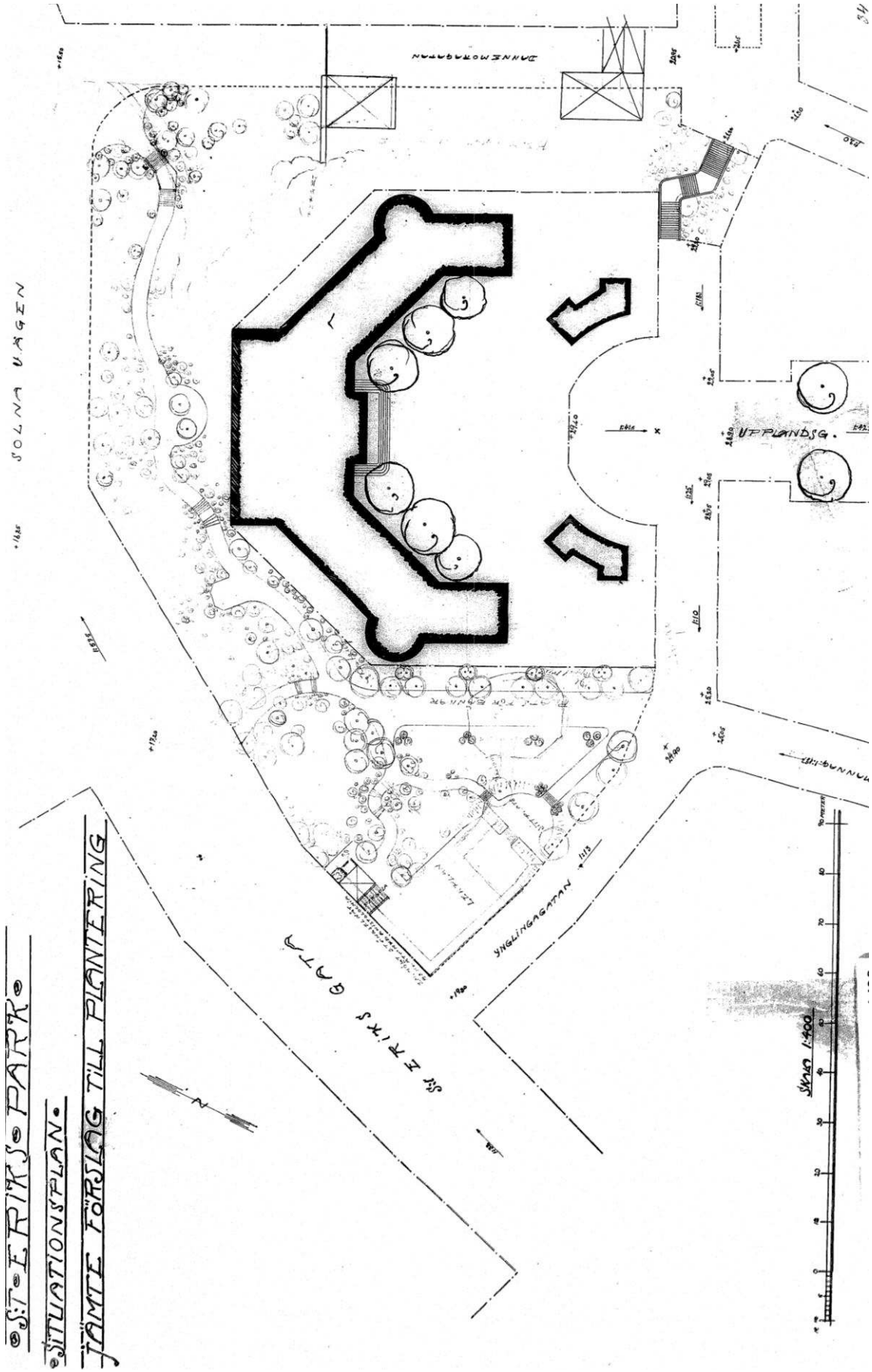

Situationsplan S:t Eriks parken med planteringsförslag. Troligen 1920-tal. Ej daterad. Källa: Trafikkontorets arkiv.

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

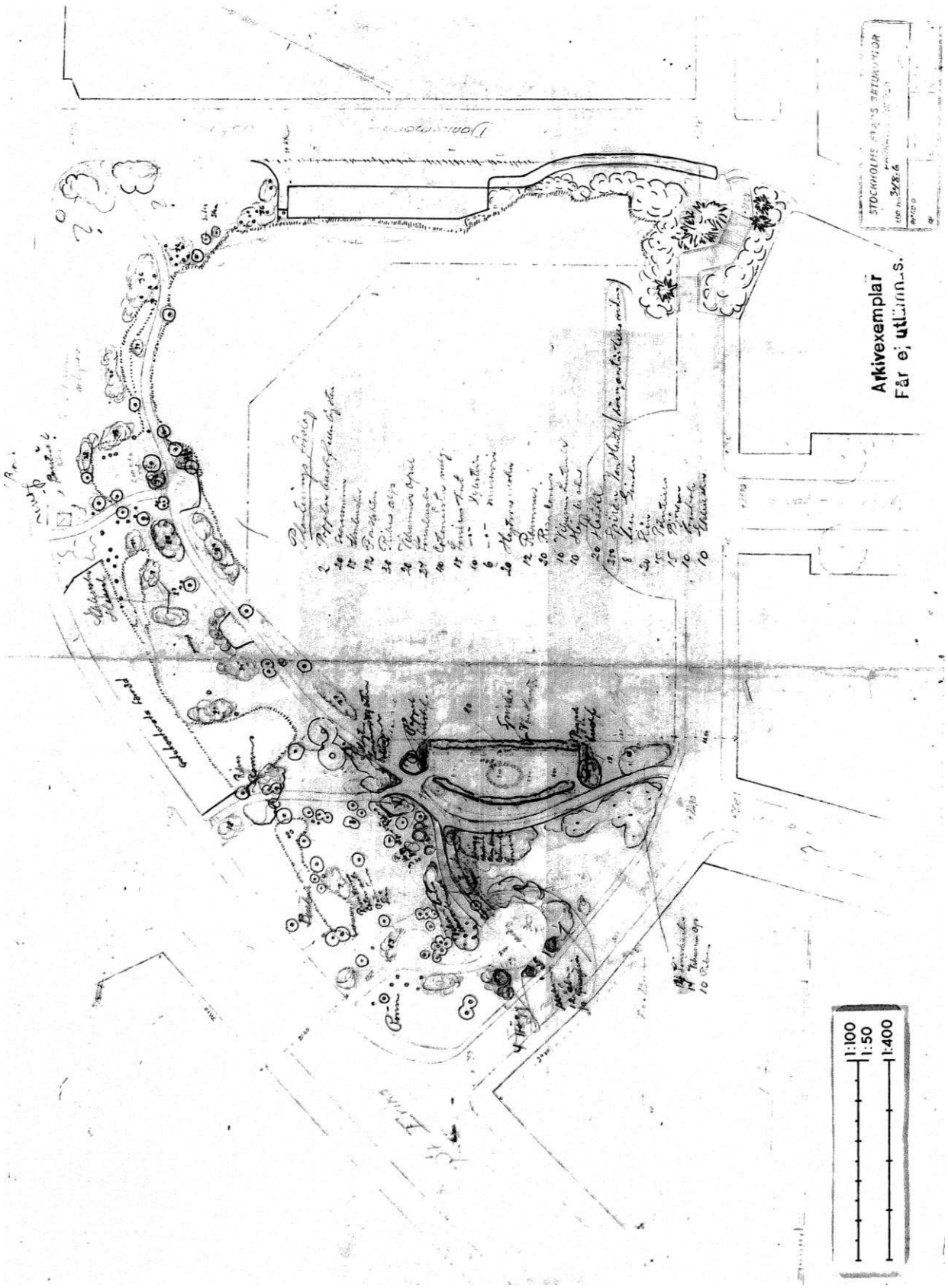

Planteringsplan S:t Eriks park troligen 1920-tal. Ej daterad *Källa: Trafikkontorets arkiv*

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

Vy över S:t Eriksparken. *Bildkälla: www.eniro.se*

Områdesbeskrivning

S:t Eriksparken ligger i Norrmalm i Stockholm och begränsas av Upplandsgatan, Västmannagatan, S:t Eriksgatan, Norra Stationsgatan och Dannemoragatan. I parken ligger kv Flygmaskinen där Rödabergsskolan är uppförd.

S:t Eriksparken som är en kvarterspark i engelsk stil, utgörs av sluttande ytor runt skolan. Området utmärks av sin varierande topografi, omväxlande naturmark där berg i dagen förekommer på flera ställen, stora träd, grusade och asfalterade gångstråk samt skolgården. Vegetationen består till huvudsak av gamla lövträd, bl.a. lind och alm. Då skolan utnyttjar parken som sin skolgård har man inhägnat vissa delar av parken med Gunnebostängsel.

Parkens topografi gör det svårt att komma upp i den men det finns ett antal trappor och gångstråk som leder upp.

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

Parken största sammanhängande område med sprängda och bearbetade partier.

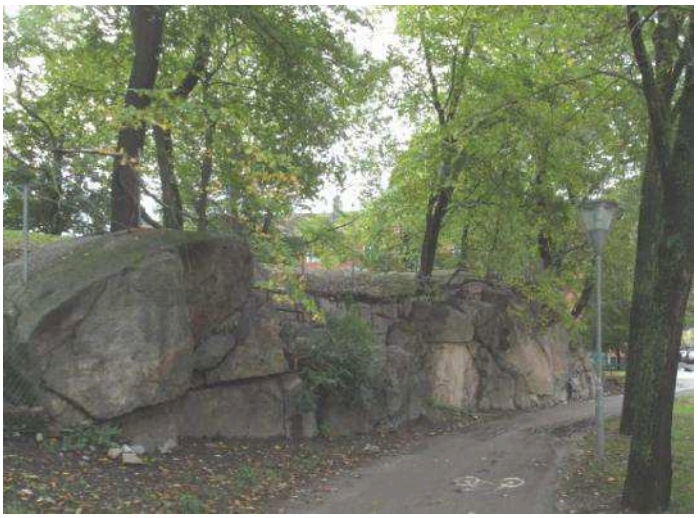

Den böljande marken har övergått till bergskärning. S:t Eriksgatan

Man urskönjer engelska parkinslag i form av böljande mark. Korsningen Västmannagatan/S:t Eriksgatan

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

Parkmark

Parkområde – Västmannagatan/S:t Eriksgatan

Skoltomten som upptar hela Upplandsgatan övergår till parkmark på Västmannagatan. I parkens sydvästra del, i anslutning till skolgården, finns en mindre lekyta med lekställningar.

Berget ner mot S:t Eriksgatan har sprängda och bearbetade partier och man kan man urskönja engelska parkinslag i form av böljande mark. Gräsmattan är obefintlig, dels pga av slitage men även för att solljus inte når ner till marken. Den grusade gångvägen som ska leda till trappan upp mot berget är knapp urskiljbar. Ränndalen som viker av ner mot S:t Eriksgatan uppfyller inte sin funktion då ytvattnet rinner bredvid. Den används istället som ett gångstråk.

Sista sträckan av S:t Eriksgatan i riktning mot Norrtull övergår den böljande marken till bergskärning. Det är en blandning av natursten, spräckt sten och stenblock. Partiet är ca 100 år gammalt sprängningsarbete som känns ofärdigt och ser vårdslöst ut. Element av gammalt staket finns längs hela bergsskärningen.

Utmed Västmannagatan och S:t Eriksgatan är parken inhägnad med stängsel.

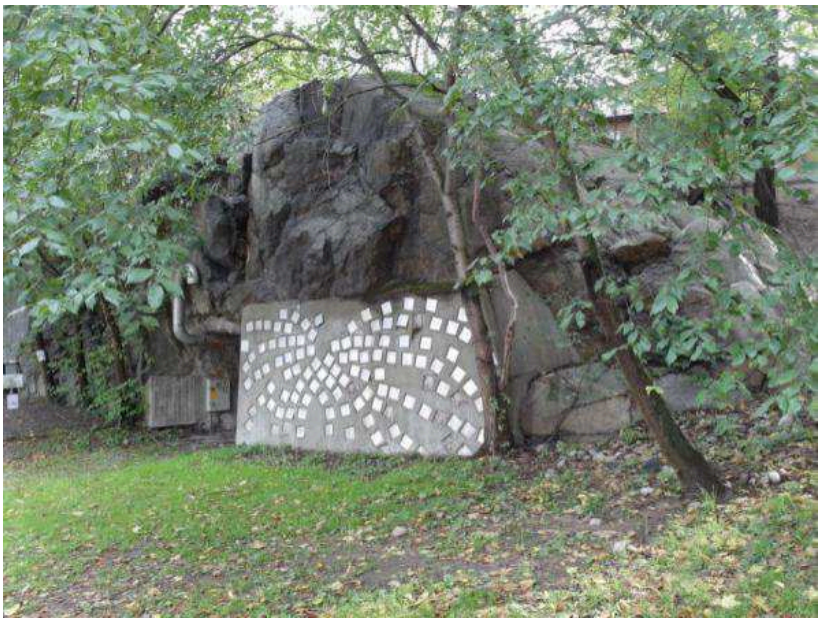

Entrén till bergrummet

Rastgården

Parkområde – S:t Eriksgatan/Norra Stationsgatan
I korsningen S:t Eriksgatan/Norra Stationsgatan ligger entrén till ett bergrum som är insprängd under en del av parken. Entrén är konstnärligt utsmyckat men i övrigt är det bergskärning som dominerar.

Efter entrén till bergrummet ligger en hundrastgård. Den upplevs som dyster och saknar koppling till parken. Förutom några enstaka träd, finns ingen växtlighet.

Både S:t Eriksgatan och Norra Stationsgatan är hårt trafikerad.

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

Parken övergår till kuperad terräng. Skolan framträder bakom vegetationen

Rampvägen som mynnar ut i korsningen Norra Stationsgatan/Dannemoragtan används både av elever och allmänheten

Parkområde – Norra Stationsgatan

Efter rastgården övergår parken till kuperad terräng och bergets naturliga form framträder. På bergets höjd, bakom träden, syns skolan och dess konstverk. Tillbyggnationen från 1990-talet anpassar sig topografiskt.

En trappa leder ner från parken till Norra Stationsgatan.

En asfalterad rampväg slingrar sig från bergets topp ut till korsningen Norra Stationsgatan/ Dannemoragatan. Rampvägen används av både skolelever och allmänheten. I samma korsning ligger även ett gatukök.

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

Garagebyggnaden nedanför bergskärningen på Dannemoragatan

Korsningen Dannemoragatan/Ynglingagatan

Parkområde – Dannemoragatan
Längre upp på Dannemoragatan präglas parken av bergskärningar och enstaka träd. Högst upp på berget tornar Rödabergsskolan upp sig och man skymtar en granitstensmur. Nedanför skolan och berget, längsmed gatan, finns en garagebyggnad.

Trappan i korsningen Dannemoragatan/Ynglingagatan leder upp till Upplandsgatan och parken.

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

Entrén till skolgården. Huggen granitstensmur omgärdar stora delar av skoltomten

Skolgården och skoltomten, Flygmaskinen 2

Huvudingången till skolgården och skolan nås via Upplandsgatan. Mellan trappan och uppfartsvägen som leder upp till skolgården finns en avsats som är omgärdad av granitstensmur där en gungställning är uppställd.

Skolbyggnadernas placering bildar en sluten innergård med en öppenhet och huvudentré i söder som till största delen består av hårdgjord mark i form av asfalt och betongplattor. Vegetationen på skolgården är enstaka lövträd. De lekanordningar som finns är bl.a. en större klätterställning och ett bollplank. Lekytan är tillfälligt förminskad på grund av att man valt att placera en provisorisk skolpaviljong mitt på skolgården.

Skoltomten är till största delen omgärdad av granitstensmur från tiden då huvudskolbyggnaden uppfördes, men även med ett enkelt trästaket som löper runt förskolebyggnaden längs med Upplandsgatan. I övrigt finns inga tomtavgränsningar och skolgården har en naturlig övergång in i parken.

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

Rödabergsskolan huvudbyggnad uppfördes 1953 och är grönklassad enligt Stockholms stadsmuseum

Huvudbyggnadens norra gavel med utkragande mittparti

Utsikt över Haga och Brunnsviken inifrån hallskolan (1tr)

Skolgårdens befintliga byggnader

Huvudskolbyggnaden

Huvudskolbyggnaden som är från 1953 och av typen hallskola, står på skolgårdens östra del. Skolan har ett högt och fritt läge med utsikt över Haga och Brunnsviken. Byggnaden är i tre våningar samt en inredd vind. Fasaden är av rött tegel med regelbunden fönstersättning. På norra gaveln sitter ett utkragande mittparti bestående av fönster. Byggnaden är grönklassad av Stockholms stadsmuseum och bedöms som särskilt kulturhistoriskt värdefull. Dess interiör och exteriör får ej förvanskas enligt bestämmelser i gällande detaljplan.

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

Röde Orm med sin rundade fasad. Vy från skolgården

Böljande inslag i tegelfasaden som för tankarna till en slingrande orm.

Vy från S:t Eriksparken med Röde Orm . Skolgården har en naturlig övergång in i parken

Röde Orm

”Röde Orm” är en tillbyggnad från 1993 med två våningar i norr och väster och en våning mot skolgården. Byggnaden som underordnar sig parken är placerad i vinkel på skolgårdens norra plan och inrymmer bl.a. gymnastiksalen. Fasaden har inslag av böljande former och byggnaden anpassar sig topografiskt efter marken men även arkitektoniskt efter hallskolan med sitt röda fasadtegel och vita fönsteromfattningar.

Byggnaden är uppförd efter ritningar signerade K.W. från Stockholms Fastighetskontor Byggavdelningen Arkitektbyrån.

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

Förskolan

Förskolan
Längsmed Upplandsgatan ligger en förskola från 1977 i två våningar med brunrött fasadtegel. Byggnaden gör inte anspråk på att vara rumsbilande i Västmannagatans gaturum utan drar sig tillbaka från trottoaren som hus i park. Byggnaden inordnar sig i tegelarkitekturen i parken på ett naturligt sätt.

Skolpaviljongen som man placerat på skolgården

Provisorisk skolpaviljong
Mitt på skolgården har man placerat en provisorisk paviljongmodul i två våningar. Skolpaviljongen är av vitmålad träpanel.

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

Skulpturen "Navigare Necesse Est"och är en viktig utsiktspunkt

Konstverk
Framför norra gaveln på huvudskolbyggnaden står ett konstverk av Eric Grate, *"Navigare Necesse Est",* som restes 1965.

Från platsen har man fri sikt mot norr där man bl.a. ser Norra Tingshuset och delar av Hagaparken.

För att ta sig till konstverket/utsiktsplatsen måste man beträda skoltomten. Antingen går man bakom Rödabergsskolan längs östra muren eller genom skolgården mellan Röde Orm och Rödabergsskolan. Man kan även ta sig till platsen via gångstråk och trappor bakom Röde Orm.

Utsiktsplatsen där konstverket är placerat ligger på en upphöjd bergsslätt. Bergsslätten är delvis omgärdad med granitstensmur vilket gör det svårt att ta sig fram till utsiktsplatsen. I dagsläget måste man klättra upp på muren för att njuta av utsikten. Troligtvis har man i samband med byggnationen av Röde Orm ändrat så att tillgängligheten försämrats.

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

Rödabergsskolan, f.d. Vasastadens kommunala flickskola, uppförd 1953. Källa Ur. Verksamhetsredogörelse, Stockholms stad, 1953-54, Stadsarkivet

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195

Källor

Planer, ritningar, handlingar

Stockholms stadsbyggnadsnämnds arkiv	Bygglovhandlingar
Stockholms stadsbyggnadskontor Webbplats: www.stockholm.se	Planhandlingar
Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister, Webbplats: www.bebyggelseregister.raa.se	
Stockholms stadsmuseum	Fotografier och texter i Faktadatabasen
Stockholms stadsarkiv	Stadsplan 1914, 0239a

Tryckta källor och litteratur

MECAD MARK och LANDSKAP	*Parkplan Norrmalm 2007*. Utgivning av Stockholm Stad, Norrmalms stadsdelsförvaltning. Stockholm 2007.
Thomas Paulsson	*Den glömda staden*. Stockholm 1959.
Kristina Allpere	*Paul Hedqvist arkitekt och stockholmsgestaltare.* Värnamo 2009
Ulrika Honauer	*PM: Att tillgodose kulturvärden och utveckla stadsmiljön i områden av riksintresse,* Stockholm 2014
Göran Gahm	*Stenstadens gatumiljö.* Utgiven av Stockholms Gatu- och fastighetskontor. Stockholm 2000

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2015-06-25, Dnr 2013-17195